

Interesariusze edukacji ekologicznej Tatrzańskiego Parku Narodowego

Marek Kot

Abstrakt. Analiza grup docelowych interesariuszy edukacji ekologicznej jest jednym z elementów budowy strategii edukacyjnej Tatrzańskiego Parku Narodowego (TPN). Przeprowadzono analizę grup interesariuszy TPN w zależności od ich wpływu na park i ich zainteresowania parkiem, wyróżniając kategorie: strategiczne, ważne, pozostałe. Kategoria grup o znaczeniu strategicznym: przewodnicy, agenci TPN, pracownicy informacji turystycznej (poza TPN), uczniowie podhalańskich szkół, nauczyciele podhalańskich szkół, samorządy lokalne, wolontariusze, pracownicy TPN. Kategoria grup o znaczeniu ważnym: firmy transportowe, fiakrzy, TOPR, służby mundurowe, bacowie, naukowcy, byli właściciele hal, "ekolodzy", właściciele kwater, media, użytkownicy internetu i mediów społecznościowych, narciarze ski-tourowi, narciarze, pracownicy biur turystycznych, lokalni duchowni, instruktorzy taternictwa, grotolazi, instruktorzy narciarstwa, taternicy, nauczyciele zewnętrzni, pracownicy PKL, pracownicy IMGW, prowadzący schroniska, przewodnicy IVBV. Kategoria grup pozostałych: grupy zorganizowane dorosłych, grupy zorganizowane dzieci, rodzice z dziećmi, Fundacje, NGO, organizatorzy sportu, sportowcy, nieznaną Tatr, niepełnosprawni, lotniarze, rowerzyści, grzybiarze i zbieracze runa, przypadkowi uczestnicy imprez masowych, myśliwi, wędkarze, artyści, turyści, duchowni i zakonnice.

Słowa kluczowe: edukacja ekologiczna, strategia edukacyjna, Tatrzański Park Narodowy, interesariusze

Abstract. Environmental education stakeholders at the Tatra Mountains National Park. To make the environmental education strategy it was necessary to analyze the groups of the stakeholders of this education. Differentiation of the stakeholders according of the grade of interest and impact possible of the national park environmental education was analysed, indicating three categories of the stakeholders: very important category (guides, agents of Tatra Mountains National Park, tourist information staff, schoolkids and school teachers from Podhale region, local authorities, volunteers working in Tatra Mountains National Park, Tatra Mountains National Park staff), important category: transport firms, cab mans, mountain rescuers, police, border guards, fire department, shepherds, scientists, former owners of ground, environmentalists, hoteliers, media, internet users, ski touring skiers, skiers, tour operators, local ecclesiastics, climbers, cavers, school teachers from other regions, employees in Tatra Mountains, guides IVBV), remaining category (tourists and trippers adult and children, NGO, sportsman, disabled, hang-glidiers, cyclists, occasional participants of the events, mushroom pickers, hunters, anglers, artists, other ecclesiastics).

Keywords: environmental education, educational strategy, Tatra Mountains National Park, stakeholders

Interesariusze według Encyklopedii zarządzania to „osoby lub inne organizacje, które uczestniczą w tworzeniu projektu, biorą czynny udział w jego realizacji, lub są bezpośrednio zainteresowane wynikami jego wdrożenia. Interesariusze mogą wywierać wpływ na daną organizację.” Bywają klasyfikowani na rozmaite sposoby, np. jako interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni, według stopnia zainteresowania, możliwości oddziaływania itp.

150 lat temu, gdy po raz pierwszy na terenie polskiej części Tatr przeprowadzono kampanię społeczną z zakresu edukacji ekologicznej, związanej z wprowadzeniem ochrony świstaka i kozicy, kampania ta została bardzo celnie i logicznie skierowana do dużej grupy interesariuszy: kłusowników, przewodników, użytkowników produktów pozyskiwanych z kozic i świstaków, właściciele terenu, duchowieństwa. Do poszczególnych grup interesariuszy skierowano inne, specjalnie dla nich dedykowane działania, adekwatne dla ich poziomu wiedzy i sytuacji, w jakiej się znajdowali. Kampania ta zakończyła się pełnym sukcesem, o czym świadczy obecność kozic i świstaków w Tatrach oraz fakt, że pierwszymi strażnikami przyrody stali się wyedukowani ekologicznie byli kłusownicy. W ciągu następnych lat działania rozmaitych podmiotów realizujących edukację ekologiczną na tym terenie ulegały stopniowemu rozszerzeniu, obejmując coraz to szerszy krąg interesariuszy. Po utworzeniu Tatrzańskiego Parku Narodowego działania edukacyjne stały się tu coraz bardziej skoordynowane i adresowane do konkretnych grup odbiorców. Utworzono muzeum przyrodnicze, które później wielokrotnie zmieniło nazwę, ale zapewniało możliwość zwiedzenia ekspozycji przyrodniczej dedykowanej Tatrom szerokiemu kręgowi odbiorców. W latach 90-tych XX w. wydatnie wzrosła rola edukacji aktywnej, skierowanej na społeczność lokalną żyjącą w pobliżu parku, co było elementem rozwiązywania licznych konfliktów pomiędzy tą społecznością a parkiem. Ten kierunek działań utrzymał się i wzmógł w XXI w. i trwa do chwili obecnej (Kot i Kot 2015).

Aby działania edukacyjne były dostosowane do konkretnych grup odbiorców, a zarazem, aby nie przeoczyć jakiejś ważnej grupy, konieczna jest szczegółowa analiza grup docelowych interesariuszy edukacji ekologicznej. Jest to jeden z elementów budowy strategii edukacyjnej TPN. W 2014 r. podczas opracowywania wizji, misji i strategii działania parku pracownicy zajmujący się edukacją oraz udostępnianiem TPN przeprowadzili analizę grup docelowych interesariuszy TPN w podziale na kategorie, w zależności od ich wpływu na park i ich zainteresowanie parkiem. Pośród tych grup interesariuszy duża część związana była w różny sposób z edukacją ekologiczną. Dnia 3 listopada 2014 r. dyrektor TPN Szymon Ziobrowski powołał zespół projektowy pn. „Strategia edukacyjna TPN”. Zespół ten obejmował nie tylko pracowników zajmujących się edukacją, ale też udostępnianiem parku oraz wydawnictwami. Pierwsze spotkanie zespołu odbyło się 7 listopada 2014 r., zastosowano techniki Design Thinking, które już od około 2 lat stały się często używanym w TPN narzędziem. Prace nad Strategią trwały do końca marca 2015 r., a 13 kwietnia powstał dokument roboczy „Strategia Edukacji Przyrodniczej Tatrzańskiego Parku Narodowego”, który jest obecnie realizowany i ciągle udoskonalany.

W analizie interesariuszy na początku wylistowano wszystkich możliwych interesariuszy edukacji ekologicznej, nie ograniczając się do tych, w stosunku do których prowadzone były dotychczas działania edukacyjne. Następnie uporządkowano ten zbiór pod kątem poziomu zainteresowania parkiem oraz możliwości oddziaływania na park. Ze względu na poziom zainteresowania wyróżniono 3 kategorie: słabo zainteresowani, średnio zainteresowani, silnie zainteresowani. Ze względu na poziom wpływu wyróżniono 3 kategorie: dużo mogą, średnio mogą, mało mogą.

W rezultacie wydzielono 3 kategorie interesariuszy: interesariusze strategiczni (interesariusze kluczowi), interesariusze ważni (interesariusze taktyczni), pozostali interesariusze (interesariusze operacyjni). Jest to podział umowny i zakwalifikowanie jakiejś kategorii odbiorców edukacji do grupy „pozostałe” wcale nie oznacza, że ta grupa nie jest istotna dla Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Do kategorii grup o znaczeniu strategicznym zaliczeni zostali: przewodnicy, agenci TPN, pracownicy informacji turystycznej (nie prowadzonej przez TPN), uczniowie podhalańskich szkół, nauczyciele podhalańskich szkół, samorządy lokalne, wolontariusze, pracownicy TPN. Wszystkie te grupy obejmują około 6500 osób.

Tab. 1. Zróżnicowanie interesariuszy ze względu na stopień zainteresowania i poziom wpływu
Table 1. Differentiation of the stakeholders according of the grade of interest and impact possible of the national park environmental education

POZOSTALI słabo zainteresowani dużo mogą	WAŻNI (TAKTYCZNI) średnio zainteresowani dużo mogą	STRATEGICZNI (KLUCZOWI) silnie zainteresowani dużo mogą
POZOSTALI słabo zainteresowani średnio mogą	WAŻNI (TAKTYCZNI) średnio zainteresowani średnio mogą	WAŻNI (TAKTYCZNI) silnie zainteresowani średnio mogą
POZOSTALI słabo zainteresowani mało mogą	POZOSTALI średnio zainteresowani mało mogą	POZOSTALI silnie zainteresowani mało mogą

Do kategorii grup o znaczeniu ważnym zaliczeni zostali: firmy transportowe (busiarze), fiakry, TOPR, służby mundurowe (straż graniczna, policja, wojsko, straż miejska i gminna, straż pożarna), bacowie, naukowcy, byli właściciele hal, „ekolodzy”, właściciele kwater, media, użytkownicy internetu, użytkownicy mediów społecznościowych, narciarze ski-tourowi, narciarze, pracownicy biur turystycznych, lokalni duchowni, instruktorzy taternictwa, grotolazi, instruktorzy narciarstwa, taternicy, nauczyciele zewnętrzni, pracownicy PKL, pracownicy IMGW, prowadzący schroniska, przewodnicy IVBV. Wszystkie te grupy obejmują około 100 000 osób.

Do kategorii grup pozostałych zaliczeni zostali: grupy zorganizowane dorosłych, grupy zorganizowane dzieci, rodzice z dziećmi, Fundacje, NGO, organizatorzy sportu, sportowcy, niezajmący Tatr, niepełnosprawni, lotniarze, rowerzyści, grzybiarze i zbieracze runa, przypadkowi uczestnicy imprez masowych, myśliwi, wędkarze, artyści, turyści, duchowni i zakonnice. Wszystkie te grupy obejmują około 1 500 000 osób.

W dalszej analizie porównano, do których grup w poszczególnych kategoriach kierowano dotąd działania, a które wymagają objęcia w przyszłości działaniami edukacyjnymi.

W strategii edukacji przyrodniczej TPN wyróżniono grupy docelowe, proponowane metody i aktywności (formy oddziaływań) skierowane do tych trzech kategorii grup określone na podstawie: oczekiwań, jakie zachowania tych osób chcemy uzyskać dla lepszej ochrony przyrody parku; proponowane działania skierowane do tych grup, wyznaczono osoby odpowiedzialne oraz horyzont czasowy działań.

W 2015 r. od stycznia do końca października edukacją aktywną objęto łącznie ok. 17 tys. osób. Były to osoby uczestniczące w zajęciach i imprezach edukacyjnych organizowanych lub współorganizowanych przez park. W tej liczbie dużą część stanowili interesariusze z kategorii strategicznych: ponad 4 tys. osób stanowią dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych objęte

programem edukacyjnym „Blżej Tatr”, ponadto kontynuowano program „Lawinowe ABC” skierowany do uczniów szkół ponad podstawowych (280 os.), wzięto udział w obchodach „Światowego Dnia Śniegu” – imprezie skierowanej do dzieci głównie z Zakopanego i okolic (około 500 osób), prowadzono liczne konkursy wiedzy dla uczniów szkół, brano udział w licznych imprezach, na których park miał swoje stoiska edukacyjne i animował różne aktywności uczestników. Zrealizowano cykl szkoleń dla przewodników (177 osób), nauczycieli (19 osób) oraz samorządowców (20 osób). Z kategorii interesariuszy o znaczeniu ważnym szkolono m.in. narciarzy skiturowych podczas „Dni Lawinowo Skiturowych” w Dolinie Pięciu Stawów Polskich (około 200 osób).

W badanym okresie edukacją bierną (ekspozycje muzealne) TPN objął łącznie ok. 150 tys. osób: Centrum Edukacji Przyrodniczej – ca 43,5 tys. osób, Ekspozycja w Wozowni, w Kuźnicach poświęcona tatrzańskiej faunie – ca 39 tys. osób, ekspozycja dotycząca historii Kuźnic i roli rodziny Zamoyskich w ochronie Tatr w Spichlerzu w Kuźnicach – ca 7 tys. osób, ekspozycja poświęcona historii ochrony przyrody TPN na reliktach dworu Homolasców w Kuźnicach – ca 60 tys. osób. Ta forma edukacji objęła głównie kategorię grup pozostałych. Realizowany przez TPN wspólnie z innymi małopolskimi parkami narodowymi program „Przyjacieli Parku Narodowego” dotyczył grup pozostałych, w ramach którego odbył się piknik „Przyjacieli PN” w Parku Jordana w Krakowie w kwietniu 2015 r., w którym wzięło udział ponad 3 tys. osób. W ramach programu wydano 23 tys. książeczek z zadaniami i ponad 4 tys. medali „Przyjacieli Tatrzańskiego Parku Narodowego”. Licznie odwiedzana jest internetowa strona parku, na kanale TPN na YouTube jest kilkanaście tysięcy wyświetleń, a na FB jest ponad 100 tys. polubień strony TPN.

Ze względu na stopień zainteresowania i poziom wpływu wyróżniono 3 kategorie interesariuszy edukacji ekologicznej TPN: interesariusze strategiczni (interesariusze kluczowi), interesariusze ważni (interesariusze taktyczni), pozostali interesariusze (interesariusze operacyjni). Ilość osób w tych kategoriach jest odwrotnie proporcjonalna od stopnia zainteresowania i poziomu wpływu. Każda z tych grup wymaga zarówno specyficznych działań edukacyjnych, jak też może uczestniczyć w działaniach wspólnych dla wszystkich. Analiza interesariuszy pozwoliła na udoskonalenie strategii edukacyjnej TPN i objęcie nią dotąd pomijanych grup interesariuszy.

Literatura

Encyklopedia zarządzania <http://mfiles.pl/pl/index.php/Interesariusze>

Kot M., Kot M. 2015. Krótka historia edukacji ekologicznej w Tatrach i Tatrzańskim Parku Narodowym. Aura 12/2015. Dodatek ekologiczny dla szkół nr 255: 1-4.

Marek Kot
Tatrzański Park Narodowy
markot@tpn.pl